

DOPRINOS MIŠLJENJA BADINTEROVE KOMISIJE TEORIJI ELEMENATA DRŽAVE

THE CONTRIBUTION OF THE OPINIONS OF THE BADINTER COMMISSION TO THE THEORIES OF THE ELEMENTS OF STATES

Zijad Hasić

Pravni fakultet Univerziteta u Travniku

SAŽETAK

Ključni period razvoja evropske i svjetske historije je period devedesetih godina XX stoljeća. U tom periodu desile su se krupne promjene u fizionomiji brojnih država, a posebno onih koje su bile u sastavu tzv. „istočnog bloka“, socijalističkim državama, kao i u bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (u daljnjem tekstu: Jugoslavija). U procesu disolucije bivše Jugoslavije, osim zainteresiranih njenih bivših članica, pitanje da li je Jugoslavija i dalje država i kakav je status njenih članica postavljala je i Evropska Ekonomska Zajednica, kao i druge države svijeta.

Badinterova komisija je nastala s ciljem da rješavanjem spornih pitanja, koja su se javljala u procesima krize u bivšoj Jugoslaviji, te potrebe da njima potpomogne mirno rješenje zategnutih odnosa subjekata koji su činili Jugoslaviju. Badinterovu komisiju je formiralo Vijeće ministara EEZ 27. augusta 1991. godine. Ona je ime dobila po svom predsjedniku, Robertu Badinteru, tada predsjedniku Ustavnog suda Francuske.

U toku svog rada, Badinterova komisija donijela je petnaest mišljenja kojim je obrazovala stavove, primjenjive ne samo na situacije nastale raspadom bivše Jugoslavije, nego upotrebljive i za druge slučajeve međunarodnog priznanja država. Badinterove komisije pomogla državama, nastalim raspadom bivše SFRJ, da u Evropskoj zajednici osiguraju svoje priznanje. To se odnosi i na Bosnu i Hercegovinu, kojoj su, u odsutnim

trenucima njenog reinkarniranja, pomogla mišljenja, na putu njene nezavisnosti.

Ključne riječi: Badinterova komisija, država, elementi države, priznanje države, disolucija,

Key words: Badinter Commission, state, elements of states, recognition of states, dissolution

ABSTRACT

The key time in the development of the European and world history is the time of the nineties in the twentieth century. In that time large changes in the physiognomy of numerous states took place, especially in those that were part of the so called „eastern bloc“ of the socialist states as well as in former Socialist Federative Republic of Yugoslavia (in the remainder of the text: Yugoslavia). In the process of the dissolution of former Yugoslavia, aside from its interested former member states, the question of whether or not Yugoslavia was still a state and what was the status of its member states was asked also by the European Economic Community and other states in the world.

The Badinter Commission was created with the goal of the resolution of disputed issues that arose in the processes of the crisis in former Yugoslavia, and the need to, with it, aid in the peaceful resolution of the tense relations of the subjects that made Yugoslavia. The Commission was formed by the Council of Ministers of the EEC on the 27th of August, 1991. It got its name on

the basis of its president Robert Badinter, then the President of the Constitutional Court of France.

In the process of its deliberations the Badinter Commission has given fifteen opinions with which it has formed positions applicable not only to the situations found after the dissolution of former Yugoslavia, but useful for other cases of international recognition of states as well.

Badinter Commission has helped states, created in the dissolution of former Yugoslavia, to ensure their recognition by the European community. This also relates to Bosnia and Herzegovina where upon, in the frantic moments of its reincarnation, the opinions aided it on the way to her independence.

UVOD

U svijetu se svakodnevno dešavaju procesi nastanka, promjena i prestanka država. Ove manifestacije države dešavaju se u cjelokupnom historijskom razvoju države, od njenog nastanka, do danas. Od davnina, teoretičare prava, kao i zvaničnike interesiralo je da li je određena nepotvrđena državna asocijacija država ili ne.

Ovo pitanje često se postavlja za one države, koje su u promjeni, tranziciji. Nagle promjene, prije svega promjene nastale zbog ratnih ili revolucionarnih dešavanja, kao i mirne i tihe, kao što je slučaj s reformama, mogu terotijalno i strukturno izmijeniti fizionomiju neke države. Promjene u vidu disolucije, raspada, aneksije, cesije i slično, utiču na oblik držav, kako one koja nestaje, tako i one koje mijenjaju se i nastaju iz tog procesa.

Da li je određena državna organizacija država ili ne, veoma važno je pitanje, kako za tu državu, tako i za sve druge države njenog okruženja, kao i one države i druge međunarodne subjekte koji stupaju u razne odnose s njom.

Da li će se određena državna organizacija prihvatiti kao država u međunarodnim odnosima ili ne, pitanje je njenog unutarnjeg uređenja, kao i ispunjenja međunarodnih kriterija za priznanje.

Nastanak nove države ili njen prestanak predstavlja događaj koji izaziva reakciju drugih država i međunarodnih subjekata kroz manifestacije oduševljenja i podržavanja do negacija, prigovora i incidentnog ponašanja. Historijska je činjenica, da nastanak nove države nikada nije jednodušno prihvaćen i da su uvijek postojali međunarodni subjekti koji su državu proglašavali državom, kao i subjekti koji su osporavali nastanak tog subjekta.

Devedesetih godina prošlog stoljeća desile su se krupne promjene u fizionomiji brojnih država, a posebno onih koje su bile u sastavu tzv. „istočnog bloka“, socijalističkim državama, kao i u bivšoj Jugoslaviji.¹¹⁹ U procesu disolucije bivše Jugoslavije, osim zainteresiranih njenih bivših članica, pitanje da li je Jugoslavija i dalje država i kakav je status njenih članica postavljala je i Evropska Ekonomska Zajednica, kao i druge države svijeta. Evropa, tada organizirana u formi Evropske Ekonomske Zajednice (u daljnjem tekstu: EEZ)¹²⁰ i njene članice nisu bile ravnodušne na procese koji su krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina prošlog stoljeća vođeni u bivšim socijalističkim državama. Poseban fokus EEZ i njenih država članica, bio je usmjeren na bivši Sovjetski Savez (SSSR) i države Varšavskog pakta¹²¹, ali i bivšu Jugoslaviju, koja je bila socijalistička nesvrstana država. Prije raspada, Jugoslavija je bila važan vojni i geostrateški, proizvodni i populacioni subjekt Evrope, tako da su se svi procesi u njoj i oko nje, budno pratili od strane njenih susjeda, kao i EEZ. Početkom

¹¹⁹ Opširnije: Sandro Knezović, *Evropska politika u vrijeme disolucije jugoslavenske federacije*, Politička misao, Vol. XLIII, (2006.) br. 3. str. 110.

¹²⁰ Početkom devedesetih godina, zemlje Evrope su bile udružene u Evropsku Ekonomsku Zajednicu (EEZ), a ugovorom iz Matrihta, koji je stupio na snagu 1. novembra 1993. (potpisan 7. februara 1992.) nastala je Evropska unija.

¹²¹ Varšavski pakt (Sporazum o prijateljstvu, saradnji i uzajamnoj pomoći) je vojni sporazum istočnih i centralnoevropskih socijalističkih država, nastao 14. maja 1955. s ciljem odbijanja napada od strane NATO-a. Raspušten je na sastanku u Pragu 1. jula 1991.

devedesetih godina, Evropa se morala opredjeliti o jugoslovenskim procesima, jer su se dijelovi Jugoslavije odvajali od matice države, stvarajući posebne države. Iz tih razloga, formirana je Badinterova komisija, autoritativno tijelo, koje je trebalo pratiti procese raspada socijalističkih država, te davati kompetentna mišljenja za nestanak, trajanje i nastanak SFRJ i novih država.

DOPRINOS BADINTEROVE KOMISIJE TERIJI DRŽAVE

Uvod

Da bi se objasnila vrijednost aktivnosti Badinterove komisije, njenih donesenih mišljenja i njihovog uticaja na EEZ, kao i na proces priznanja novonastalih država, potrebno je nešto jasnije ukazati na priznanje države, te elemente države, kao sastavne odrednice države.

Iako nema jedinstvanih teoretskih stavova o pitanju, koji elementi čine državu, u međunarodnom pravu, prihvataju se odredbe nekih međunarodnih instrumenata, a posebno **Konvencije iz Montevidea**.¹²²

Ova regionalna konvencija, nastala je s ciljem uređenja pitanja, koje se države Latinske Amerike smatraju državama, a koje ne. Tridesetih godina XX stoljeća, u Latinskoj Americi su se dešavali procesi nestajanja ranije postojećih država i nastajanja novih, pa je ova konvencija trebala pružiti odgovor, kada neka država postaje državom, a kada ne. U Konvenciji je istaknuto je sljedeće: "*Država, kao osoba prema međunarodnom pravu, mora imati sljedeće osobine: (a) stalno stanovništvo; (b) definirani teritorij; (c) vlast; i (d) sposobnost da stvara odnose s drugim državama.*"¹²³

¹²² Montevideo konvencija o pravima i obavezama država (Montevideo Convention on the Right and Duties

of States, potpisana u Montevideu (Urugvaj) 26. decembra 1933., stupila na snagu 26. decembra 1934.) predstavlja regionalnu konvenciju. (vidi: dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/hakl-martina.pdf),

¹²³ Član 1. Konvencije iz Montevidea,

Priklanjajući se normi ove konvencije, koja je nezvanično prihvaćena kao univerzalno mjerilo određenja statusa država, osnovni elementi države su:

- državni teritorij,
- stanovništvo,
- faktički ustanovljena vlast¹²⁴ i
- sposobnost države da stvara odnose s drugim državama (međunarodno priznanje države).

Pitanje elemenata države različito je tumačeno u shvatanjima ranijih pravnih teoretičara i danas.¹²⁵ Ranija shvatanja su ukazivala na činjenicu da su teritorija i ljudi bili osnov provođenja vlasti. Vladar je vlast vršio prema stanovništvu, stvarajući vlasništvo na zemlji (teritoriji). Gubitak stanovništva ili teritorije, automatski je gasio vladarevu vlast, jer on objektivno nije mogao vršiti vlast bez bilo kojeg od ovih elemenata.

Državni prostor je prvi definirani državni element. On se razlikovao od prostora feuda, prostora porodice ili nekog drugog prostora po tome što je morao imati definiranu i čvrstu granicu. Zahtjev za postojanjem markirane i označene granice ostao je do danas. U kasnijoj fazi razvoja civilizacije, afirmacijom međunarodnog prava i ljudskih prava i sloboda kao međunarodnom kategorijom, u prvi plan elemenata države postavlja se prostor kao element. Važenje određenog prava na određenom prostoru je afirmisalo ovaj element, jer unutarnje pravo važi samo na određenom prostoru.

¹²⁴ Zvonko Posavec ukazuje na „centraliziranu vojnu silu“ kao drugi element države, govoreći o njoj ulozi u poziciji vladara države, koji nije samo vladao, već i predstavljao državu. Opširnije: 11.

Z. Posavec, *Nastanak, procvat i kraj države*, Politička misao, Vol. XXXIX (2002.) br. 2. str. 8.

¹²⁵ Georg Jelinek, pravni mislilac koji se bavio izučavanjem elemenata države smatrao je da je potrebno za neku državu da ima ispunjena 3 elementa da bi ona bila država, a to su: državni teritorij, državni narod i državna vlast (opširnije: Georg Jelinek, *Recht des modernen staates: Allgemeine Staatslehre*, Berlin 1900.).

Međunarodne norme imaju internacionalni karakter i nisu vezani prostorom. Ta činjenica pokazuje današnji stav o prostoru, koji se kao element države sve više internacionalizira.

Drugi element, narod, pokazuje da nema države bez naroda. U današnje doba i ovaj element gubi značaj koji je ranije imao. Pitanje internacionalizacije prava, globalizacijskih kretanja i slobodnog prometa roba, usluga, radne snage i kapitala, govore o narodu koji je izgubio postojeći značaj kao element države, danas u modernoj državi.

Priznanje države kao element nastanka države

Ovaj element države zavrjeđuje posebnu pažnju, pa će se posebno i obraditi. U pravnoj teoriji izgrađene su dvije teorije o važnosti *priznanja države*, kao elementa nastanka države. To su:

- a) konstitutivna teorija koja smatra da je međunarodno priznanje uvjet nastanka države i da ono mora postojati da bi država egzistirala kao država i
- b) deklaratorna teorija koja smatra da državi nije potrebno priznanje kao uvjet njene egzistencije.

Danas, zagovornici i jedne i druge teorije slažu se da samo nastanak neke države nije dovoljno, da bi ta država opstala kao država. Iako je Narodna Republika Kina na svoje međunarodno priznanje čekala dvadeset godina, ona je, u periodu nepriznanja, vodila veliku aktivnost za nejno priznanje. Iako je i u tom periodu postojala i egzistirala, te u svom postojanju stupala u određene odnose s drugim državama, aktivno je radila na priznanju, koji joj je kasnije, otvorio višestruke mogućnosti njenog razvoja.

Montevideo konvencija o pravima i obavezama država određuje kao element države i njeno priznanje države. *Sposobnost da stvara odnose s drugim državama* predstavlja praktični uvjet državi da možve zaključivati međunarodne ugovore, te

izvršavati obaveze iz međunarodnih dokumenata kojima je pristupila.

Bez obzira na značaj ove konvencije u svijetu, danas preovladava mišljenje da priznanje država ima *deklaratorni karakter*, a državnost država zasniva se na prethodna tri elementa, kao što je, još u XIX stoljeću, govorio **Georg Jelinek**. Deklaratorni značaj priznanja znači da priznanje države ne konstituiše državu. Ono što konstituiše državu su prethodna tri elementa: stanovništvo, teritorij i efektivna vlast.¹²⁶

Međutim, svi se slažu da priznanje države, kao njen element, predstavlja bitnu komponentu u nastanku i egzistenciji svake države. Priznanje, za novu državu, predstavlja legitimitet za vršenje njenih bitnih međunarodnih funkcija i njenu integraciju u međunarodnu zajednicu. To znači da priznanje države ima iznimnu praktičnu važnost za državu.

Sam čin priznanja pretpostavlja jednostrano očitovanje (*de facto*), ili neki pravni posao (*de iure*), kojim jedna ili više država ili međunarodnih subjekata izražava svoje prihvatanje novonastalom državom nekog političkog subjekta, stanja ili odnosa. Priznanje države je stvar suvereniteta onih država koje priznaju neku državu. Suverenim i priznatim državama ne može nikakav međunarodni subjekt, pa ni međunarodni sud nametnuti obavezu priznavanja neke države.

Priznanje države može biti dato na razne načine, a što zavisi od okolnosti kada se daje, momenta kada se daje i interesa davaoca priznanja. Tako:

- a) u odnosu na način ispoljavanja:
 1. deklaratorno, ugovorno, pisano;
 2. prešutno (konkludentni čin, na način da se država direktno ne očituje, ali određenom radnjom prihvata državni subjektivitet nastale političke tvorevine);
- b) u odnosu na pravnu snagu:
 1. *de iure*;

¹²⁶ Efektivna vlast podrazumijeva takvu vlast koja izgrađuje efikasnu državnu upravu, snažne institucije, stvara uvjete uspješnog ekonomskog djelovanja te ostvarivanje međunarodne saradnje.

2. *de facto* (privremeni karakter);
- c) u odnosu na uvjetovanost:
 1. neuvjetovano;
 2. uvjetovano.

Priznanjem se može prihvatiti postojanje novonastale države, a može i vlade neke države.¹²⁷

Priznanjem države, druga država prihvata postojanje novonastale države, kao i eventualno njezin međunarodnopravni kontinuitet, ako ga je ranije imala.

Neka država, kao priznati subjektivitet, može drugu državu priznati izričito (dostavom note, ili potpisivanjem posebnog ugovora o priznanju, iskazanom izjavom o priznanju i sl. Osim izričite izjave, država drugu državu može priznati faktičkim aktivnostima, tako da uspostavi diplomatske odnose, da izvrši razmjenu državnih delegacija i sl..

Priznanje države može biti i kolektivno (prijem države u neku međunarodnu organizaciju, u Ujedinjene nacije i sl.), a može biti individualno.

Iako u historiji, postoje slučajevi da države **uvjetuju priznanje** nekoj državi, to su izuzeci i nedobronamjerna praksa. Uvjetovanje priznanja je neprihvatljiv međunarodnopravni čin.

Međunarodnopravno neprihvatljiv čin je i **vremenski organičeno priznanje**, jer je na taj način priznanje države uvjetovano nekom obavezom priznate države prema drugoj, nepriznatoj državi.

Neprihvatljivo je i **povlačenje priznanja** jer ono, također, može biti mehanizam u rukama neke države za ucjenjivanje subjekta koji nastaje.

U političkom smislu, priznanje država je ranije smatrano kao jedan od bitnih elemenata države, koje ima konstitutivni karakter. Za puni kapacitet priznanja države smatralo se da je nužno da se država i prizna. Danas preovladava mišljenje da je priznanje države više deklaratoran karakter, a državni konstitutivni elementi su: teritorij, stalno stanovništvo i faktički uspostavljena vlast.

Priznanje države ima deklarativan značaj. Priznanje ne konstituše državu. Za postojanje države je važna efektivna vlast. Za nastanak nove države od većeg značaja je uspostavljanje efikasne vlasti, koja će funkcionalno stvoriti uvjete, za normalan život u državi i rješavanje međunarodnih obaveza. Iako deklarativne prirode, akt priznanja države od strane drugih država je od velikog međunarodnog značaja za svaku državu.

Posebno je važno *de iure* priznanje (konačno priznanje uz garancije da je ono dugotrajno, odnosno trajno). Ukoliko postoje sumnje u priznanje, od država se traži da daju *de facto* (nezvanično, ali iskazano) priznanje ili se uzdrže od priznanja.

Za priznanje i integriranje nove države u društvenu zajednicu, nije od značaja broj država koji je priznaju. Daleko je važniji uvjet uspostave funkcionalne vlasti.

Veoma interesantno pitanje je pitanje sudskog preispitivanja proglašenja nezavisnosti neke države. Nezadovoljne države mogu pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu postaviti pitanje proglašenja nezavisnosti neke države, a samim tim i akta njenog priznanja.¹²⁸

¹²⁷ U određenim historijskim odnosima, vlade nekih država mogu doći na vlast neredovnim putem. Neke države mogu prihvatiti priznanje takve vlade države koja je na vlast došla neredovnim putem. Često u takvim situacijama imamo dvovlašće ili paralelno egzistiranje dvije ili više vlada. Druge države su, u takvim situacijama u nedoumici kojoj se vladi prikloniti. U tom slučaju, neke države čine priznanje vlade tako da novu vladu prihvate kao zakonitu vladu i s njom uspostavljaju nove normalne odnose.

¹²⁸ Proglašenje nezavisnosti neke države može biti predmet razmatranja pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu. Aktualan primjer je predmet u vezi statusa Kosova. Bilo je zahtjeva od političke ili akademske zajednice Srbije da se o priznanju Kosova očituje I Međunarodni sud u Hagu. Međutim, kada bi se predmet i našao pred Sudom, Međunarodni sud pravde u Hagu ne može, nakon provedene procedure, potvrditi ili odbaciti proglašenu nezavisnost nove države niti može propisivati državama njihovu politiku priznavanja. Mora se imati u vidu jedan standard i pravilo da je

Doprinos Badinterove komisije teoriji države

Uvod

Devedesetih godina XX stoljeća dešavali su se procesi nastanka novih i prestanka postojanja nekih starih država istočne i jugoistočne Evrope i Sovjetskog Saveza (SSSR). U posebnom žarištu interesiranja bio je SSSR, nuklearna i vojna sila, ali i druge države sa svojim ljudskim i privrednim potencijalima.¹²⁹ Želeći imati uvid u odvijanje procesa i uticati na neke od njih, EEZ je početkom devedesetih godina XX stoljeća formirala razne komisije i druge diplomatske *ad hoc* komisije, koje su bile uključene u monitoring procesa nastanka novih država. U tom periodu doneseno je više različitih akata, koji su odražavali stavove EEZ o tim procesima.

Deklaracija o principima priznanja novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom savezu

Među njima, posebno mjesto pripada „**Deklaraciji o principima priznanja novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom savezu**“¹³⁰, donesenoj od Vijeća ministara Evropske zajednice 16. decembra 1991. godine, u kojoj se, u cilju formalnog priznanja novonastalih država na tlu Evrope, zahtijevaju određene aktivnosti i garancije subjekata koji nastaju. Tako, u ovom dokumentu se ističe:

»Zajednica i njezine države članice potvrđuju privrženost načelima posljednje Helsinške deklaracije i Pariške povelje,

priznanje države stvar suvereniteta države koja priznaje drugu državu. U tom smislu, Međunarodni sud pravde u Hagu može analizirati predmetni slučaj i dati svoje mišljenje, koje može biti savjetodavno. Ali, kako je u pitanju savjetodavno mišljenje, od njega ne treba mnogo očekivati. Čak je na to upozorio i predsjednik Međunarodnog suda Hišasi Ovada.

¹²⁹ Sandro Knezović, *Evropska politika u vrijeme disolucije jugoslavenske federacije*, Politička misao, Vol. XLIII, (2006.) br. 3. str. 125.

¹³⁰ A. Milardović: *Dokumenti o državnosti Republike Hrvatske*, Zagreb, Alineja, 1992, str. 136.

naročito načelo prava na samoodređenje. Oni potvrđuju svoju spremnost da priznaju, u skladu s uobičajenim standardima međunarodne prakse i ovisno o političkim prilikama u svakom pojedinom slučaju, one nove države koje su se uslijed povijesnih promjena na određenom području konstituirale na demokratskoj osnovi, prihvatile međunarodne obaveze i u cijelosti se obavezale za uspostavljanje mira i pregovore. Stoga se prihvaća zajedničko stajalište u procesu priznavanja tih novih država koje iziskuje:

- *pridržavanje odredaba Povelje Ujedinjenih naroda i obveza na koje su svojim potpisom pristale u posljednjoj Helsinškoj deklaraciji i Pariškoj povelji, naročito s obzirom na zakonodavstvo, demokratiju i ljudska prava;*
- *jamčenje prava etničkih i nacionalnih grupa i manjina u skladu s obavezama što su ih potpisale u sklopu CSCE;*
- *poštovanje nepovredivosti svih granica koje se mogu mijenjati samo mirnim putem i zajedničkim dogovorom;*
- *prihvatanje svih odgovarajućih obveza u vezi s razoružanjem i obustavom nuklearnog naoružanja, kao i onih u vezi sa sigurnošću i stabilnošću regija;*
- *obavezu da se dogovorno riješe, uključivši prema potrebi i traženje arbitraže, sva pitanja u vezi s državnim nasljeđivanjem i regionalnim sporovima.*
- *Zajednica i njezine države članice neće priznati regionalne cjeline nastale kao posljedice agresije. Također, imat će na umu moguće posljedice priznavanja po susjedne države. Pridržavanje tih načela otvara mogućnost priznavanja država od strane Zajednice i njezinih država članica te uspostavljanje diplomatskih odnosa. To se može provesti putem pisanih ugovora.»*

Ovim dokumentom, EEZ je imala čvrst oslonac formiranja svog mišljenja o pitanju raspada SFRJ. Rat u bivšoj Jugoslaviji je pomogao državama EEZ da vide procese u svijetu svojim očima, da izgrade mišljenje o nekom vanjskopoličkom pitanju, bez

straha za vlastite posljedice, straha koji je bio prisutan u doba Hladnog rata.¹³¹ Države članice EEZ su nesmetano mogle priznavati one države koje su ispunjavale uvjete iz Deklaracije.¹³² Poruka Deklaracije je, kao što je i ranije iskazano Poveljom Ujedinjenih nacija, da granice, nastale silom i jednostrano, neće imati pravnog uticaja. deklaracija je trasirala put nastanka Badinterove komisije, koja je trebala biti

Sastav i mišljenja Badinterove komisije

Osim ovog dokumenta, veliku važnost u priznanju država, nastalih raspadom bivše Jugoslavije, imali su dokumenti Badinterove komisije. Badinterova komisija je nastala s ciljem da rješavanjem spornih pitanja, koja su se javljala u procesima krize u bivšoj Jugooslaviji, potpomogne mirno rješenje zategnutih odnosa subjekata koji su činili Jugoslaviju. Badinterovu komisiju je formiralo Vijeće ministara EEZ 27. augusta 1991. godine. Ona je ime dobila po svom predsjedniku, Robertu Badinteru, tada predsjedniku Ustavnog suda Francuske. Drugi članovi Komisije, bili su također, predsjednici ustavnih sudova drugih zemalja to:

- a) Roman Herzog, predsjednik Saveznog ustavnog suda Njemačke,
- b) Aldo Corasaniti, predsjednik Ustavnog suda Italije,
- c) Francisco Tomas y Valiente, predsjednik Ustavnog suda Španije i
- d) Irene Petry, predsjednica Ustavnog suda Belgije.

Prema osnivačkom dokumentu, Badinterova komisija je imala mandat da, nakon prijema spornog pitanja ili spora republika, u roku od 2 mjeseca od prijema, daje svoje mišljenje o tom pitanju. Njena mišljenja su imala pravnu snagu u primjeni,

bez obzira na konsekvence takvog mišljenja.

U toku svog rada, Badinterova komisija donijela je petnaest mišljenja kojim je obrazovala stavove, primjenjive ne samo na situacije nastale raspadom bivše Jugoslavije, nego upotrebljive i za druge slučajeve međunarodnog priznanja država. Zato je korisno razmotriti njihova mišljenja i stavove i dati pravne komentare.

Mišljenje 1.

Lord Peter Kington (Peter Alexander Rupert Carington), predsjednik Konferencije o Jugoslaviji, uputio je pismo 20. novembra 1992. godine Badinterovoj komisiji pismo sa slijedećim najbitnijim sadržajem:

“Suočeni smo s važnim pravnim pitanjem. Srbija smatra da su se one republike, koje su se proglasile ili se namjeravaju proglasiti nezavisnim ili suverenim, odcijepile ili se namjeravaju otcjepiti od SFRJ, koja bi u protivnom nastavila postojati. Nasuprot tome, druge republike smatraju da nema ni govora o otcjepljenju, nego da je riječ o dezintegraciji ili raspadu SFRJ, kao posljedici podudarnih volja nekoliko republika. Oni smatraju da se svih šest republika mora smatrati ravnopravnim nasljednicima SFRJ i da nijedna pojedinačno ili nekoliko njih zajedno ne mogu polagati pravo da ih se proglasi jedinim njezinim nasljednikom. Molim Arbitražnu komisiju da raspravi o toj stvari i da formulira bilo kakvo mišljenje ili preporuku koju smatra korisnom.”

Kao čin očitovanja po ovom pitanju, a po zahtjevu Arbitražne komisije očitovale su se: Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora, Slovenija, Srbija i tadašnji predsjednik Predsjedništva SFRJ, te su dostavili dokumente, memorandume i svoja mišljenja o ovom pitanju.

Nakon analize pristiglih materijala, Arbitražna komisija je donijela slijedeće mišljenje:

“1. Komisija smatra:

¹³¹ Sandro Knezović, *Europska politika u vrijeme disolucije jugoslavenske federacije*, Politička misao, Vol. XLIII, (2006.) br. 3. str. 125.

¹³² EC Declaration on the 'Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and in the Soviet Union' [www.ejil.org/journal/Vol4/No1/art6.html]

- a) Da odgovor na pitanje treba da bude zasnovan na **principima javnog međunarodnog prava**, koja služe da definišu uslove pod kojima se konsitituiše država; da je u ovom pogledu postojanja ili nastajanja države, priznavanje od strane drugih država čisto deklarativne prirode;
- b) Da se država definiše kao zajednica koja **sadrži teritoriju i stanovništvo** podređeno organizovanoj **političkoj vlasti**; da se takva država karakteriše kao suverena;
- c) Da su zbog primene ovih kriterija oblik i unutrašnja politička organizacija i ustavne odredbe potpune činjenice, mada je potrebno to tretirati unutar poretka koji određuje vrstu vlasti nad stanovništvom i teritorijom;
- d) Da u slučaju federativnog tipa države koja sadrži zajednice koje imaju određeni stepen autonomije i povrh toga vrše vlast u zajedničkim federativnim institucijama, postojanje države proizvodi činjenicu da federalni organi predstavljaju sve delove federacije i vrše vlast;
- e) Da, u saglasnosti sa prihvaćenom definicijom u međunarodnom pravu, izjavljivanje “državne sukcesije” znači zamenu jedne države drugom u preuzimanju odgovornosti za međunarodne odnose povodom te teritorije. Do ovoga dolazi u slučaju promjene u teritoriji države. Fenomen sukcesije države regulisan je principima međunarodnog prava, na kojima su zasnovane Bečke konvencije od 23. avgusta 1978. i 8. aprila 1983. U saglasnosti sa ovim principima rezultat sukcesije mora da bude pravičan: dotične države su slobodne da ustanove pravila i uslove dogovora. Štaviše, neporecive norme općeg međunarodnog prava i naročito poštovanje osnovnih prava individue i prava naroda i manjina obavezujuće su za sve strane u sukcesiji.

U daljnjem obrazloženju svog mišljenja Badinterova komisija je konstatala:

- postojanje referendumom iskazane volje naroda republika koje su ušle u proces priznavanja, a za Bosnu i Hercegovinu donošenje Rezolucije o suverenosti, prihvaćenoj u Parlamentu 14. oktobra 1991.;
- Sastav i rad osnovnih organa SFRJ i to: Predsjedništva, Saveznog vijeća, Vijeća republika i pokrajina, SIV, Ustavnog suda ili JNA više ne dosežu kriterije sudjelovanja i predstavljanja svojstvene federalnoj državi;
- pribjegavanje sili dovelo je do vojnog sukoba i nemogućnosti poštovanja dogovora o prekidu vatre;

“3. U skladu s time, Arbitražna komisija je mišljenja:

- *Da je SFRJ u procesu raspadanja;*
- *Da je na republikama da riješe one probleme državne sukcesije koji mogu proizići iz ovog procesa u skladu sa principima i pravilima međunarodnog prava uz posebnu pažnju prema ljudskim pravima i pravima naroda i manjina;*
- *Da je na onim republikama koje to žele da zajednički djeluju na stvaranju nove asocijacije koja bi imala demokratske institucije po njihovom izboru.”¹³³*

Mišljenje broj 2.

Lord Carington, predsjednik Konferencije o Jugoslaviji je, predsjedniku Arbitražne komisije uputio 20. novembra 1991. godine, pismo kojim traži mišljenje Komisije o sljedećem pitanju što ga je postavila Republika Srbija:

“Ima li srpsko stanovništvo u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, kao jedan od konstitutivnih jugoslavenskih naroda, pravo na samoodređenje?”

Razmatrajući svestrano ovo pitanje, Komisija se posebno osvrnula na pitanje

¹³³ A. Pellet, The Opinion of the Badinter Arbitration Committee A second Breath for the Self-Determination of Peoples, EJIL (1992) p.178. (<http://www.ejil.org/pdfs/3/1/1175.pdf>)

samoodređenja i eventualne njegove posljedice provođenja. komisija je ukazala na zabranu promjene postojećih granica u doba nezavisnosti (*uti possedetis juris*) osim ako su se države na koje se to odnosi dogovorile drukčije grupe etničkih, vjerskih ili jezičkih zajednica imaju pravo na priznanje identiteta, te poštovanje manjinskih prava. Srpskom stanovništvu u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj stoga se mora zajamčiti svako pravo koje pripada manjinama prema međunarodnim konvencijama kao i nacionalne i međunarodne garancije.

Po mišljenju Komisije, moguća posljedica ovog načela za pripadnike srpskog stanovništva u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj bila bi da im se ugovorima između republika prizna pravo na izbor nacionalnosti, sa svim pravima i obavezama koja to povlači s obzirom na dotične države.

“ Arbitražna komisija je stoga **mišljenja**:

- i. da srpsko stanovništvo u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj ima pravo na sva prava koja pripadaju manjinama i etničkim skupinama prema Međunarodnom zakonu i odredbama Nacrta konvencije Konferencije o Jugoslaviji od 4. studenog 1991. godine, koje su republike Bosna i Hercegovina i Hrvatska počele provoditi u djelo;
- ii. da republike moraju pripadnicima tih manjina i etničkih skupina zajamčiti sva ljudska prava i temeljne slobode predviđene Međunarodnim zakonom, uključujući, gdje je moguće, pravo na izbor nacionalnosti.”

Mišljenje br. 3.

Predsjednik Arbitražne komisije primio je 20. novembra 1991. godine pismo kojim se predsjednik Konferencije za mir u Jugoslaviji obraća Komisiji za mišljenje o sledećem pitanju koje je postavila Republika Srbija:

“*Da li se prema međunarodnom javnom pravu unutrašnje linije razgraničenja između Hrvatske i Srbije s jedne strane i Srbije i Bosne i Hercegovine s druge strane mogu smatrati, granicama?*”

Ovo mišljenje Badinterove komisije je veoma važno jer je definiralo standarde rješavanja granica, kod onih republika SFRJ koje postanu nezavisne. U tom smislu, komisija određuje slijedeće kriterije:

“Prvo — vanjske granice će morati da se poštuju u svim slučajevima, u skladu sa načelom na koje se podseća u Povelji UN, deklaracijom koja se odnosi na principe međunarodnog prava koji se tiču odnosa prijateljstva i saradnje između država, u skladu sa Poveljom UN, Rezolucija 2625 (XXV) Generalne skupštine UN i u skladu sa Završnim aktom iz Helsinkija, i kojim se inspiriše član 11. Bečke konvencije od 23. avgusta 1978. godine o sukcesiji država na planu ugovora.

Drugo — demarkacione linije između Hrvatske i Srbije ili između Srbije i Bosne i Hercegovine ili, eventualno, između drugih susjednih nezavisnih država, moći će da se menjaju samo putem slobodnog i međusobnog dogovora.

Treće — ako se ne dogovori suprotno, ranije granice poprimaju karakter granica koje štiti međunarodno pravo. To je zaključak na koji navodi princip poštovanja teritorijalnog “status quo” i naročito princip: “uti possidetis juris qui”, — iako prvobitno priznat prilikom rešavanja problema dekolonizacije u Americi i Africi, predstavlja danas princip koji ima opšti karakter kako je saopštio Međunarodni sud pravde.

(pitanje pograničnog spora Burkina Faso — Republika Mali (Frontier Dispute (Granični spor), 1986. ICJ Reports 554 u 565).

“Ovaj princip međutim nema karakter posebnog propisa koji je neodvojiv od sistema utvrđenog međunarodnim pravom. On predstavlja opšti princip koji je logično

povezan sa pojavom sticanja nezavisnosti u kojoj se manifestuje. Njegov je očigledan cilj da se “spreči da bratoubilačke borbe dovedu u opasnost nezavisnost i stabilnost novih država koji nastanu nakon što se povuče administrativna vlast. Ovo se načelo utoliko lakše može primijeniti na jugoslavenske republike budući da u drugom i četvrtom paragrafu člana 5 Ustava SFRJ stoji da se teritoriji i granice republika ne mogu mijenjati bez njihove suglasnosti;

Četvrto - prema dobro uhodanom načelu međunarodnog prava **promjena postojećih granica silom nema pravne posljedice** (podcrtao autor). To se načelo može naći, na primjer, u Deklaraciji o načelima međunarodnog prava u vezi s prijateljskim odnosima i suradnji između država u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija (rezolucija Generalne skupštine 2625 XXV) i u Završnom helsinškom aktu; na njega se pozvala Haška konferencija od 7. septembra 1991., a ugrađeno je i u nacrt Konvencije od 4. novembra 1991. sastavljena Konferenciji o Jugoslaviji. Pariz, 11. januara 1992.”¹³⁴

Mišljenje broj 4.

U pismu od 20. decembra 1991. upućenog predsjedniku Vijeća ministara Europske zajednice, ministar vanjskih poslova Socijalističke republike Bosne i Hercegovine traži od zemalja članica EZ priznanje SR BiH.

Po ovom pitanju, Arbitražna komisija je dala osvrt na pregled donesenih dokumenata od strane organa Bosne i Hercegovine, na Ustav SR BiH te razne garancije, na prihvatanje «platforme» o budućem uređenju jugoslavenske zajednice i druge aktivnosti. Prema posljednjem dokumentu SR BiH je spremna uključiti se u novu jugoslavensku zajednicu pod slijedeća dva uvjeta:

- da u novu zajednicu uđu najmanje Srbija i Hrvatska;
- da se istodobno potpiše ugovor kojim se priznaje suverenitet SR BiH u njenim sadašnjim granicama.

Nakon svih analiza, komisija je smatrala da „izrazi volje stanovnika Bosne i Hercegovine da SR BiH konstituiraju kao suverenu i neovisnu državu **ne mogu smatrati potpuno utvrđenima**. Ovo se mišljenje može promijeniti ako republika koja je podnijela zahtjev za priznanje donese garancije u tom pogledu putem referenduma na koji bi bili pozvani svi građani Bosne i Hercegovine, bez ikakvih razlika i pod međunarodnom kontrolom. U Parizu 11. januara 1992.”

Ovo mišljenje je podstaklo Vladu SR Bosne i Hercegovine da, provede opći referendum na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine, želeći definirati status Bosne i Hercegovine u to momentu.

Mišljenje broj 5.

U pismu od 19. decembra 1991., upućenom predsjedniku Vijeća ministara Europske zajednice, predsjednik Republike Hrvatske **zatražio je priznanje te republike od strane zemalja članica Europske zajednice**.

Badinterova komisija je dobila od Republike Hrvatske garancije za podržavanje mirovnih napora za rješenje problema, garancije da su prihvaćene odredbe prijedloga Konvencije Mirovne konferencije o Jugoslaviji od 4. novembra 1991. i posebno odredbe u Poglavlju II, člana 2-c ('poseban status').

“U skladu s tim, Arbitražna komisija je **mišljenja da:**

- Ustavni zakon od 4. decembra 1991. ne pokriva integralno sve odredbe prijedloga Konvencije od 4. novembra 1991. godine, posebno one iz Poglavlja II, član 2-c, pod nazivom 'poseban status';
- na vlastima je Republike Hrvatske da upotpune Ustavni zakon od 4. decembra

¹³⁴ Opširnije: Mišljenja Arbitražne komisije ..., Politička misao, Vol XXXIII, (1996.), br. 1, str. 166—177.

1991. godine kako bi bile zadovoljene odredbe predviđene prijedlogom Konvencije;

- pod tim uvjetom, Republika Hrvatska ispunjava uvjete potrebne za njezino priznanje od strane država članica Europske zajednice, a prema uvjetima Deklaracije o Jugoslaviji i odrednicama u vezi s priznanjem novih država u Istočnoj Europi i Sovjetskom Savezu koje je usvojilo Vijeće ministara Europske zajednice 16. decembra 1991.”

Mišljenje broj 6. (Makedonija)

U ovom mišljenju, **Badinterova komisija preporučuje da Evropska zajednica prihvati zahtjev Republike Makedonije za priznanje.** Komisija smatra da je Republika Makedonija dala potrebne garancije za poštovanje ljudskih prava, međunarodnog mira i sigurnosti.

Međutim, Evropska komisija je u početku nerado prihvatila preporuke u ovom mišljenju, zbog spora Makedonije oko imena.

Mišljenje broj 7. (Slovenija)

U ovom mišljenju Badinterova komisija je **preporučila Evropskoj zajednici da Sloveniju prepozna državom.**

Mišljenje broj 8

Predsjednik Arbitražne komisije primio je 18. maja 1992. pismo u kojem lord Carrington, predsjednik Konferencije o miru u Jugoslaviji, postavlja Komisiji tri sljedeća pitanja:

1. "Sa stajališta međunarodnoga prava je li Savezna Republika Jugoslavija nova država koju države članice Europske zajednice trebaju priznati u skladu s Deklaracijom o Jugoslaviji i Smjernicama o priznanju novih država u Istočnoj Europi i Sovjetskom Savezu, a koje je Vijeće ministara Europske zajednice usvojilo 16. prosinca 1991?"

U odgovoru na ovo pitanje Badinterova komisija je konstatala da je bivša Jugoslavija, koja je do tada bila u "u procesu raspada" raspadnuta. Ona smatra da

“Konferencija o miru u Jugoslaviji ima zadaću "da ponovo uspostavi mir za sve u Jugoslaviji i da postigne trajna rješenja koja poštuju legitimne zabrinutosti i legitimne aspiracije svakoga". (Deklaracija od 7. septembra 1991. u povodu svečanosti otvaranja Konferencije).

Badinterova komisija je dala svoje mišljenje i na pitanje njene kompetentnosti za davanje mišljenja koja su inicirana pitanjima u vezi republika koje su nastajale iz bivše SFRJ. Ona je zaključila:

“- da kada je god pozvana da razmotri neko pitanje, njoj samoj pripada da se izjasni o svojoj nadležnosti;

- da u ovom slučaju, uzimajući u obzir narav i funkcije koje su joj dane, ona je nadležna da svojim mišljenjima odgovori na tri pitanja Jugoslaviji. (Pariz 4. jula 1992.).

Odgovarajući na ovo pitanje Badinterova komisija je konstatala da:

“- pitanje postojanja ili nepostojanja neke države mora se razmotriti u funkciji univerzalno priznatih načela međunarodnoga prava koja određuju konstitutivne elemente države”;

- postojanje ili nestanak neke države u svakom su slučaju pitanja činjenica;

- raspad neke države znači konac njezine pravne osobnosti i temeljito pogađa djelovanje međunarodnoga prava. Stoga ga valja razmotriti s najvećim oprezom;

- postojanje federalne države, sastavljene od više različitih federalnih cjelina, ozbiljno dovedeno u pitanje kada se većina tih cjelina koje obuhvaćaju većinu područja i stanovništva federacije, konstituiraju kao suverene države, na način da se savezna vlast ondje više ne može očitovati. Dakle, **iako priznanje jedne države od drugih država ima tek deklaratornu vrijednost, samo priznanje kao i članstvo u međunarodnim organizacijama svjedoče o uvjerenju tih država da je tako**

priznata cjelina (postala) stvarnost i one na nju prenose neka prava i neke obaveze po međunarodnome pravu.

Badinterova komisija je ustanovila da nakon njezina Mišljenja br. 1,

- referendum predložen u njezinu Mišljenju br. 4 održan je u Bosni i Hercegovini 29. februara i 1. Marta 1992., a stanovništvo se u velikoj većini izjasnilo za neovisnost te Republike;

- druge republike su proglasile svoju nezavisnost i među sobom se uglavnom priznale, a Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Slovenija priznate su od svih država članica Europske unije i od brojnih drugih država, i primljene su u članstvo Ujedinjenih nacija 22. maja 1992.;

- rezolucije 752 i 757 (1992) Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija u više navrata spominju "bivšu SFRJ";

- uz to, rezolucija 757 (1992) ustanovljuje da "zahtjev SRJ (Srbije i Crne Gore) da automatski osigurava kontinuitet s bivšom SFRJ nije bio općenito priznat";

- Deklaracija Europskoga vijeća usvojena u Lisabonu 27. lipnja 1992. izričito se odnosi na "bivšu Jugoslaviju".

4. Stoga je Badinterova komisija mišljenja:

- da je proces raspada SFRJ spomenut u Mišljenju br. 1 od 29. studenoga 1991. završen i da valja ustanoviti da SFRJ više ne postoji. (Pariz, 4. jula 1992.)

Mišljenje broj 9

U ovom Mišljenju, Badinterova komisija smatra da problemi državne sukcesije nastale prestankom SFRJ treba riješiti. Komisija je predložila da se rješavanje treba vršiti međusobnim dogovorom između nekoliko država sljednica, uz pravednu raspodjelu međunarodne imovine i obaveza bivše Jugoslavije. Komisija je konstatovala da članstvo SFRJ u međunarodnim organizacijama ne može biti nastavljeno, a svaka država treba podnijeti zahtjev za članstvo ponovo.

Međutim, mišljenjem broj 9 nije moglo da se predvidi razvoj događaja nekoliko godina kasnije kao ni nezavisnost Crne Gore 2006. Takođe, njihni zaključci su pažljivo formulisani tako da se odnose na okončanje procesa disolucije u tom trenutku, ali se ne odnose na eventualni kasniji nastavak dezintegracije i secesiju“

Mišljenje broj 10

Dana 18. maja predsjedavajući Arbitražne komisije primio je pismo lorda Carringtona, predsjedavajućeg Mirovne konferencija o Jugoslaviji, u kojem traži mišljenje Komisije o sljedećem pitanju:

“Prema međunarodnom pravu, je li Savezna Republika Jugoslavija nova država koja traži priznanje država članica Europske zajednice u skladu sa zajedničkom izjavom o Jugoslaviji i uputama o priznanju novih država u istočnoj Europi i Sovjetskom Savezu koje je usvojilo Vijeće europskih zajednica 16. prosinca 1991.?”

U odgovoru na ovo pitanje Badinterova komisija konstetira:

- SRJ (Srbija i Crna Gora) ne uživaju priznanje koje je uživala SFRJ u potpuno drugim okolnostima. Stoga se prepušta na volju drugim državama, ako smatraju primjerenim, da priznaju tu novu državu.

- Badinterova komisija u Mišljenju broj 1 smatra da, iako priznanje nije preduvjet za utemeljenje države i potpuno je formalno po posljedicama, ipak ono predstavlja diskrecioni čin koji neka druga država može učiniti kad to želi i na način na koji želi, ovisno jedino o imperativima općega međunarodnog prava, 1 a posebno o onima koji zabranjuju upotrebu sile u odnosima prema drugim državama ili koja jamče prava etničkih, vjerskih ili jezičnih manjina.

- Zajednica (EEZ) i njezine države članice, u zajedničkoj izjavi od 16. decembra 1991. o Jugoslaviji i u Uputama, usvojenima istog dana, o priznanju novih država istočne Evrope i Sovjetskog Saveza, odredile su uvjete priznanja jugoslavenskih republika.

3. U skladu s tim, Arbitražna komisija **zaključuje:**

— da je SRJ (Srbija i Crna Gora) nova država koju se ne može smatrati jedinim nasljednikom SFRJ;

— da njezino priznanje od strane država članica Europske zajednice ovisi o pridržavanju uvjeta propisanih općim međunarodnim pravom u vezi s tim činom, te zajedničkom izjavom i Uputama od 16. decembra 1991. godine.

Mišljenje broj 11

Dana 20. aprila 1993. godine, supredsjedavajući Upravljačkog odbora Konferencije o Jugoslaviji poslao je šest pitanja predsjedavajućem Arbitražne komisije, tražeći mišljenje Komisije.

Drugo pitanje glasilo je:

“Kojeg/kojih datuma je počela sukcesija različitih država što su nastale iz Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije?”

Ovo pitanje odnosi se na progled sukcesije država nastalih raspadom bivše SFRJ. Badinterova komisija ej, s tim u vezi, konstatirala:

- skladu s općeprihvaćenim određenjem sadržanim u članu 2 Bečkih konvencija iz 1978. i 1983. godine o sukcesiji država, **“datum početka sukcesije država je datum na koji država sljednica zamijeni državu prethodnicu u odgovornosti za teritorij na koji se sukcesija država odnosi”**.

- država prethodnica, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) prestala je postojati i, kako je Komisija utvrdila u svom mišljenju broj 9, nijedna od novih država ne može tražiti da bude jedina država sljednica;

- raspad SFRJ, za razliku od ostalih nedavno podijeljenih država (SSSR-a, Čehoslovačke), nije posljedica sporazuma između republika nego procesa raspada koji je trajao stanovito vrijeme, a počeo, po mišljenju Komisije, 29. novembra 1991., kad je Komisija objavila Mišljenje broj 1, te završio 4. jula 1992., kad je objavila Mišljenje broj 8.2

- za svaku od novonastalih država bivše SFRJ, za datum sukcesije vrijedi datum kada su postale nezavisne države.

- za Bosnu i Hercegovinu, komisija se pozvala na Mišljenje broj 4, objavljeno 11. januara 1992., kada je Badinterova komisija zaključila da se “volja naroda Bosne i Hercegovine da stvore Socijalističku Republiku Bosnu i Hercegovinu kao suverenu i neovisnu državu ne može smatrati potpuno izraženom.” Nakon toga, na referendumu održanom 29. februara i 1. marta 1992. godine, većina naroda te republike izjasnila se za suverenu i neovisnu Bosnu. Rezultati referenduma službeno su objavljeni 6. marta i od tog datuma, usprkos dramatičnim događajima u Bosni i Hercegovini, ustavne vlasti te republike djelovale su kao u svakoj suverenoj državi kako bi očuvale teritorijalni integritet, te potpuna i isključiva ovlaštenja. I tako se 6. marta 1992. treba smatrati datumom kojeg je Bosna i Hercegovina naslijedila SFRJ.

“10. Arbitražna komisija je zato iskazala svoje **mišljenje** i to:

– da su datumi kojih su države sljednice SFRJ naslijedile SFRJ sljedeći:

- 8. oktobar u slučaju Republike Hrvatske i Republike Slovenije,

- 17. oktobar 1991. u slučaju Bivše jugoslavenske Republike Makedonije,

- 6. mart 1992. u slučaju Republike Bosne i Hercegovine,

- 27. april u slučaju Savezne Republike Jugoslavije (Srbija-Crna Gora),

– da su to, osim ako se dotične države drukčije ne sporazume, datumi kojih državno vlasništvo, imovina i razna prava, arhivi i razne obveze bivše SFRJ prelaze na države sljednice.” (Pariz, 16. jul 1993.)”

ZAKLJUČAK

Zaključci Badinterove komisije nisu prouzrokovali ogromno interesiranje, niti naučno istraživanje u pravnoj teoriji za oblasti koje se u njima spominju. Mišljenjima se posvetio jedan broj svjetskih pravnih stručnjaka, od kojih jedni su prihvatili, a drugi odbijali pravne vrijednosti ove Komisije. Međutim, nesumljivo je da su mišljenja Badinterove komisije pomogla državama, nastalim raspadom bivše SFRJ, da u Evropskoj zajednici osiguraju svoje priznanje.

Jedno od interesantnih pitanja bilo je **pitanje upotrebe Mišljenja 3. Badinterove komisije**, koje se odnosilo na pitanje međunarodnih granica federalnih država koje su se osamostalile od bivše SFRJ. Čak se u pravnoj teoriji, mišljenje o granicama iz Mišljenja Badinterove komisije broj 3. Naziva „*princip badinterovih granica*“. Ovaj princip se primjenjuje na granice federalnih država, nastalih iz bivše SFRJ. On govori da su unutarnje linije (granice) federalnih jedinica u bivšoj SFRJ, nakon raspada SFRJ i priznanja novih država, postale međunarodnim. Ovu tvrdnju u Mišljenju, objašnjavaju primjenom UN standarda i kriterija za određenje granica država, porukama Završnog akta iz Helsinkija, upotrebom starog načela uti possidentis juris (priznatog do Međunarodnog suda pravde u predmetu *Burkina Faso protiv Malija*), odnosno zadržavanja teritorijalnog statusa quo, kao i odredbama Ustava SFRJ iz 1974. godine (član 5.). U vezi pitanja „principa badinterove granice“ postavlja se pitanje, da li se on odnosi samo na države nastale raspadom određene države, ili će se koristiti i u slučaju otcjepljenja neke države od druge države. Možda odgovor treba tražiti u činjenici da se ovaj princip primjenjuje i na Hrvatsku i Sloveniju, koje su se odcijepile od SFRJ u novembru 1991. godine. Uostalom, postoje mišljenja pravnih stručnjaka, u vezi granice

Kvebeka¹³⁵ u slučaju njegova otcjepljenja od Kanade. Mišljenja se dosta naslanjaju na mišljenja Badinterove komisije.

U kontekstu granica država nastalih raspadom SFRJ, posebno se treba fokusirati na **Hašku izjavu**, sačinjenu i prihvaćenu u Hagu 4. oktobra 1991. godine. Ova Izjava je potpisana od strane predstavnika Srbije, Hrvatske i tadašnjeg Predsjedništva, a koja između ostalog propisuje da nema jednostrane izmjene granica“. Vjerovatno je i ovaj dokument bio osnova za Mišljenje broj 3. Badinterove komisije.

U nekoliko mišljenja Badinterove komisije napominje se da Komisija smatra da za nastanak države odlučujuće igraju ulogu tri elementa: stanovništvo, teritorij i vlast, a da je priznanje država od strane drugih država „čisto deklaratorne prirode“. Mišljenja Badinterove komisije ipak upozoravaju da je priznanje države dobro došlo i korisno za države koje nastaju. Mišljenja Vrhovnog suda Kanade, povodom statusa Kvebeka¹³⁶ u slučaju njegovog otcjepljenja od Kanade, oslanjajući se na mišljenja Badinterove komisije, upozoravaju da i jednostrane secesije, iako su urađene nezakonito, mogu biti prihvaćene, ako ih prihvati međunarodna zajednica.

Mišljenja Badinterove komisije su mnogo pomogla u formiranju stava tijela EEZ (kasnije Evropske unije), kao i država članica, povodom procesa koji su se odvijali u to vrijeme u SFRJ. Mišljenja Badinterove komisije su kazala kada se smatralo da je SFRJ u disoluciji kada su novonastale države bivše SFRJ postale samostalne države, sposobne za sukcesijske procese.¹³⁷ Ona su pomogla Evropskoj

¹³⁵ Susane. Lalonde, Quebec's boundaries in the event of secession, [http://www.austlii.edu.au/au/journals/MqLJ/2003/7.html]

¹³⁶ Opširnije: M. Sterio, *The Kosovar Declaration of Independence: "Botching the Balkans" or Respecting International Law?*, www.cnn.com/context/milena_sterio/article/1001/...p.9.

¹³⁷ Opširnije: V. Đ. Degan, *Nastanak i prestanak postojanja države u međunarodnom pravu*

zajednici i njenim državama članicama, da priznaju nove države, imajući pravni osnov priznanja u u mišljenjima Badinterove komisije.

Za Bosnu i Hercegovinu i druge države nastale raspadom bivše Jugoslavije važna je činjenica koju je posebno naglasila Badinterova komisija, da je SFRJ prestala da postoji raspadom (disolucijom) a ne otcjepljenjem pojedinih republika (secesijom). To ujedno znači da i Srbija, kao i druge republike bivše SFRJ nastavljaju put svog života kao nove države, a ni jednoj držvi se ne priznaje kontinuitet. One su države sukcesori, a ne država prethodnik.

Na kraju, može se konstatirati da su mišljenja Badinterove komisije, prema značaju svojih pravnih poruka i stavova univerzalna pravna praksa. Sve buduće potencijalne države, na putu od otcjepljenja ili disolucije iz svoje prethodne države ka svom priznanju, koristit će ova mišljenja za utemeljenje svoje namjere, da od dijela prethodne države postanu nova, suverena i priznata država.

LITERATURA

- [1] Pellet, *The Opinion of the Badinter Arbitration Committee A second Breath for the Self-Determination of Peoples*, EJIL (1992) p.178. (<http://www.ejil.org/pdfs/3/1/1175.pdf>) ;
- [2] *EC Declaration on the 'Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and in the Soviet Union'* [www.ejil.org/journal/Vol4/No1/art6.html]
- [3] G. Jellinek, *Recht des modernen staates: Allgemeine Staatslehre*, Berlin 1900.
- [4] Međunarodni sud u Haagu, Presuda od 12. novembra 1991, *Spor o arbitražnoj presudi od 31. jula 1989*, Rec. 1991.
- [5] M. Sterio, *The Kosovar Declaration of Independence: "Botching the Balkans" or Respecting International Law?*, www.cnn.com/context/milena_sterio/article/1001/...
- [6] *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States*, Signed at Montevideo, 26 December 1933, Entered into Force, 26 December 1934 (<http://www.taiwandocuments.org/montevideo01.htm>)
- [7] Sandro Knezović, *Europska politika u vrijeme disolucije jugoslavenske federacije*, Politička misao, Vol. XLIII, (2006.) br. 3.
- [8] Susane Lalonde, *Quebeck's boundaries in the event of secession*, [<http://www.austlii.edu.au/au/journals/MqLJ/2003/7.html>]
- [9] V. Đ. Degan, *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici: razvitak njezine međunarodnopravne osobnosti tijekom povijesti*, Zagreb: Nakladni zavod Globus, 2002.
- [10] V. Đ. Degan, *Nastanak i prestanak postojanja države u međunarodnom pravu* (Komentar uz izvješća Badinterove komisije), Politička misao, Vol. XXXIII, (1996.) br. 1.
- [11] *Vienna Convention on Succession of States in Respect of Treaties*, Vienna, 23. August 1978. [<http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/vcssrt/vcssrt.html>]
- [12] Z. Posavec, *Nastanak, procvat i kraj države*, Politička misao, Vol. XXXIX (2002.) br. 2.